

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Socialt arbete

Social work

De kriminaliserade Andra

En diskursanalys av "utsatta områden" och konstruktionen av en kollektiv identitet

Hanna Hellström

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. Campus Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

MITTUNIVERSITETET

Avdelningen för Socialt arbete

Examinator: Majen Espvall, Majen.Espvall@miun.se

Handledare: Marcus Lauri, Marcus.Lauri@miun.se

Författare: Hanna Hellström, hahe1601@student.miun.se

Utbildningsprogram: Socionomprogrammet, 210 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Termin, år: HT, 2018

Abstract

The present Bachelor thesis examines the medial representations of "vulnerable areas" (Swedish: "utsatta områden") and the people living in those areas. In order to achieve my purpose a qualitative discourse analysis is conducted by applying Ernesto Laclau and Chantal Mouffe's discourse theory. A total of 14 debate articles and editorial pages published in the two Swedish newspapers Aftonbladet and Expressen are analyzed. Three prominent discourses are identified in the analysis: a *criminalization discourse*, an *ethnification discourse* and a *poverty discourse*. The first two are found to be most prominent in the empirical material. The result shows that the construction of the collective identity of people living in "vulnerable areas" substantially is fixated around ethnicity and criminality. This is believed to have an impact on the public debate about interventions in these areas.

Sökord: utsatta områden, utsatta grupper, social utsatthet, media, diskurs, diskursteori

Keywords: vulnerable areas, vulnerable groups, social vulnerability, media, discourse, discourse theory

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte	6
Frågeställningar	6
Tidigare forskning	7
Exkluderingsdiskurser	7
Individualiseringsdiskurser	8
Välfärdsdiskurser	9
Sammanfattning	11
Teori och metod	12
Sökprocess – tidigare forskning.....	12
Diskurs	12
Diskursteori.....	13
Laclau & Mouffes teoretiska begrepp.....	13
Individuell identitet.....	15
Kollektiv identitet	15
Hegemoni.....	16
Urvalsprocess.....	17
Metoddiskussion	18
Analysförfarande	20
Etiska aspekter	21
Resultat och analys	22
Etnifieringsdiskurs	22
Kriminaliseringsdiskurs	25
Fattigdomsdiskurs	30
Diskussion	34
Metodreflektion och fortsatt forskning	36
Referenslista	37
Artikellista	40

Inledning

”Det är annorlunda nu. Vi har fått en ny generation grovt kriminella unga som inte har någon vilja att tillhöra samhället över huvud taget. För 10-15 år sedan kunde det ändå finnas en önskan om att ta körkort, kanske drömma om att bli polis en dag och så vidare”.

(Dahlberg, 2017, 12 april *Expressen*)

”Utsatta områden” har fått en allt större plats i samhällsdebatten under senare år. Skribenten ovan citerar poliskommissarie Gunnar Appelgren när han uttalar sig om ”utsatta områden” och de unga som bor i dessa områden. Unga som enligt honom inte har en vilja att tillhöra det samhälle de lever i. ”Utsatthet” är inte ett entydigt begrepp och det är därför inte alltid helt tydligt vilken utsatthet som diskuteras i samhällsdebatten. ”Utsatta områden” är ett begrepp som polisen använder för att beskriva vissa geografiskt avgränsade områden. Ett ”utsatt område” karaktäriseras enligt polisens definition ”...av en låg socioekonomisk status där kriminella har en inverkan på lokalsamhället. I dessa områden finns en mängd riskfaktorer som kan leda till en bristande framtidstro såsom arbetslöshet, ohälsa och misslyckad skolgång” (Polismyndigheten, 2017).

Orättvisor har en tendens att reproducera sig, även över generationsgränser. Reproduktionen kan exempelvis ske på ett politiskt plan då grupper med låg socioekonomisk status riskerar att inte få sin röst hörd i den politiska debatten. De får därmed inte möjlighet att tala för lösningar som förbättrar den egna livssituationen (Neckerman & Torche, 2007). Har individer bosatta i vissa områden en vilja att stå utanför samhället? Eller exkluderas de på grund av en diskriminerande samhällsstruktur? Skilda porträtteringar präglar samhällsdebatten och de uppfattningar som blir dominerande får rimligen konsekvenser för vilka interventioner som blir aktuella i kontexten.

En central aspekt i ett diskursanalytiskt angreppssätt är att olika diskurser representerar *skilda* sätt att tala om den sociala världen. Dominerande diskurser legitimerar vissa handlingar medan andra blir otänkbara. Diskursanalysen går ut på att dekonstruera strukturer i vår omvärld genom att visa att en given organisering av världen är en produkt av politiska processer med sociala konsekvenser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Strukturerna påverkas av de röster som tillåts uttala sig i samhällsdebatten. Rådande normer speglar dominerande grupperns ideal, intressen och sätt att betrakta saker på. Andra grupperns perspektiv riskerar att hamna i underläge (Andersson & Swärd, 2008). Mitt intresse ligger därför i att analysera dokument som kan säga något om relationen mellan makt och ”kunskap” som i sin tur formar hur vi uppfattar sociala problem idag.

Media har en central roll i konstruktionen av dominerande föreställningar om sociala problem (se Molina, 2000 eller Ericsson, 2000). Genom återkommande framställningar i media

formas en uppfattning om ”utsatta områden” och ”utsatta grupper”. Jag kommer därför att genomföra en diskursanalys av medias representation av dessa områden och grupper. För att nå mitt syfte kommer jag att analysera utvalda ledare och debattartiklar i de båda kvällstidningarna Aftonbladet och Expressen. Jag avser att dekonstruera mediala bilder av ”utsatta områden” och ”utsatta grupper”. Hur ser de dominerande konstruktionerna ut och vad kan de i sin tur få för konsekvenser? Inom det sociala arbetets fält har dessa frågor betydelse för både arbetssätt och interventioner.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur ”utsatta områden”, och de boende i dessa områden, framställs i media. Jag avser att studera hur bilden av social utsatthet formas i samtidsdebatten genom att undersöka hur ”utsatta områden” och de boende framställs i svenska kvällstidningar. Vidare avser jag analysera vilka konsekvenser detta får för debatten om åtgärder i dessa områden.

Frågeställningar

- Vilka diskurser om ”utsatta områden” konstrueras i debattartiklar och på ledarsidor?
- Hur konstrueras ”utsatta grupper” i diskurser om ”utsatta områden”?
- Hur kan de identifierade konstruktionerna tänkas påverka sociala interventioner?

Tidigare forskning

I följande avsnitt kommer jag att presentera tidigare forskning inom det studerade området. Jag avser studera hur socialt utsatta områden och social utsatthet *framställs* i svensk media. En avgränsning har därför gjorts till aktuell forskning som på olika sätt behandlar *diskurser* om social utsatthet och välfärdsstatens funktion. I denna översikt inkluderas såväl studier genomförda i svensk som internationell kontext. Mitt fokus har i första hand riktats mot att genomsöka det svenska forskningsfältet men internationell forskning som har hög relevans för studiens syfte kommer också att lyftas fram.

Exkluderingsdiskurser

Inom forskningsfältet lyfts segregations- och exkluderingsdiskurser fram både nationellt och internationellt. Tedros (2008) identifierar exkluderingsdiskurser inom det politiska fältet i Sverige och Lugo-Ocando (2015), som studerar fenomenet i massmedia på global nivå, konstaterar att fattigdom bör förstås som en manifestation av ett exkluderande och ojämlikt samhällsklimat. Tedros (2008) framhåller att exklusionsbegreppet övergripande konstrueras genom två gemensamma nämnare i svensk kontext: *platsen*, utanför ett antaget centrum, och den med platsen sammanhängande *invandrade befolkningen*. Den språkliga konstruktionen av områdena inom den politiska kontexten präglades enligt Tedros av en diskursiv tudelning. Frågan rörde sig om förorternas beteckning som antingen ”invandrartäta” eller ”socialt utsatta” områden. Det sistnämnda kom att ersätta det första, vilket Tedros framhåller resulterar i att förekomsten av maktstrukturer och etnisk diskriminering osynliggörs.

Molina (2000) studerar massmedias framställning av förorten genom en kritisk bildanalys av medias representation av Järvafältet i Stockholm. Hon poängterar vikten av att studera såväl texten som bilden i de journalistiska berättelserna om förorten då de båda bidrar till att forma förortsdiskurserna. Genom bildanalysen identifieras fyra diskurser: ”betongblocket”, ”orenheten”, ”invandrarskapet”, och det ”ifrågasatt moderna”. Resultatet visar att diskurserna underbygger en stigmatisering av förorten. Förorten porträtteras, i kontrast till ett ”attraktivt innerstadsboende”, som ett smutsigt och avskräckande bostadsområde som håller på att utvecklas till ett ”invandrargetto”. Ericsson (2000) studerar i sin tur hur boende i förorten genom sin diskursiva positionering i massmedia konstrueras som ”de Andra”. Likt Tedros (2008) konstaterar han att förortens utanförskap porträtteras som knutet till såväl *platsen* som den *invandrade befolkningen*. Detta leder exempelvis till att brott som begås i förorten konstrueras som en kulturell företeelse - brott sker ”där borta” av ”de Andra”.

Med utgångspunkt i skolmiljö studerar Bergman, Lindgren & Sæther (2016) hur integration kan möjliggöras i svenska förorter. Med hjälp av kontextuell och antagonistisk diskursanalys studeras två motsatta diskurser som båda visar sig göra anspråk på en hegemonisk ställning i den studerade kontexten. Den första utgår från att integration borde förstås utifrån en universell princip om att vi människor i grunden är väldigt lika varandra, medan den andra istället bygger på en separatistisk princip som betonar skillnader mellan grupper beroende på kulturell tillhörighet. De båda diskursiva ansatserna problematiseras. Bergman et al. (2016) konstaterar, i likhet med Tedros (2008), att om kulturella skillnader inte artikuleras riskerar rådande maktstrukturer att osynliggöras, medan den separatistiska diskursen istället riskerar att reproducera stereotypa bilder.

Enligt Wacquant (2006) kan konstruktionen av "underklassen" i amerikanska getton förstås med en liknande diskursiv logik. Underklass-begreppet utgör en avrasifierad konstruktion och den faktiska relationen mellan ras, klass och stat döljs bakom den diskursiva bilden av "underklassen" i amerikansk kontext. "Avcivilisering" och "demonisering" utgör ett strukturellt-diskursivt par i sammanhanget. Stadskärnorna avciviliseras då staten överger städernas centra, något som skulle kunna sägas efterlikna ett "fängsligt förvar". Detta kombinerat med demoniserande bilder av underklassen, i form av "gängvärstingar" eller "välfärdsmammor", bidrar sammantaget till att legitimera den statliga politik som i själva verket är orsak till det alarmerande tillståndet.

Individualiseringsdiskurser

I Storbritannien har Harkins & Lugo-Ocando (2015) använt kritisk diskursanalys för att lyfta fram massmedias porträttering av "underklassen" efter finanskrisen 2007/2008 och framåt. I resultatet framkommer att fattigdom konstrueras som ett individuellt problem snarare än en produkt av strukturella faktorer. De journalistiska narrativ som presenteras understödjer dominerande politiska och ekonomiska intressen som präglar diskursen och ansvarsbördan flyttas från makthavare till samhällets mest utsatta. Underklassen används som ett samlingsbegrepp för att beskriva "unga kriminella", "unga brottslingar", "arbetslösa unga män", "ensamstående mödrar" etcetera. Dessa negativt laddade epitet visar på den språkliga konstruktionen av underklassen och de grundantaganden som ligger bakom den diskursiva ansatsen; underklassen konstrueras som kriminella och som en belastning för välfärdssystemet.

Individualiseringsdiskurser identifieras på flera håll inom forskningsfältet. Utifrån en annan metodologisk ansats konstaterar Hobbins (2016), i likhet med Harkins & Lugo-Ocandos resultat, att *ansvaret* för fattigdom diskursivt ligger på individnivå. Hobbins framhåller att individualiseringsdiskurser kopplat till fattigdom är dominerande i både Sverige och övriga västvärlden. Detta kan speglas i unga långtidsarbetslösas reflektioner kring den egna situationen.

Hobbins intervjuar långtidsarbetslösa i en svensk kontext. Resultatet bekräftar att det individuella ansvaret och bilden av ”idealarbetaren” utgör den diskursiva utgångspunkten i deltagarnas reflektioner kring den egna situationen, trots att förhållningssättet till denna utgångspunkt varierar deltagarna emellan. Medan den socioekonomiskt utsatta befolkningen å ena sidan konstrueras som en belastning för välfärdssystemet finns det forskning som å andra sidan fokuserar på hur medelklassen framställs i media. Barbehön & Geugjes (2018) analyserar medelklassdiskurser i Tyskland respektive Sverige. I Tyskland konstrueras medelklassen genomgående som något positivt, en växande medelklass tyder på en välfungerande välfärdsstat. Den svenska kontexten präglas i stället av en tudelad diskurs. Dels av en medelklasskritisk ansats som bygger på en egalitär princip kopplat till välfärdsstaten inom vilken medelklassen porträtteras som ett hot mot universell frihet och likabehandling. Dels av en individualistisk ansats där medelklassen istället framställs som hårt arbetande individer som driver på samhällsutvecklingen men som hålls tillbaka av en paternalistisk statsapparat. Den sistnämnda konstruktionen skulle kunna förstås i förhållande till ovan diskuterade individualiseringsdiskurser som legitimerar fattigdom som ett individuellt problem. Medelklassen står för framsteg genom hårt arbete och individuella ansträngningar, en idealbild som skulle kunna sägas utgöra en förutsättning för skuldbeläggandet av ”den andre”.

Välfärdsdiskurser

Av forskningen framkommer att välfärdsdiskurser inom olika nationella kontexter övergripande kommit att präglas av en nyliberaliseringsprocess. Ur två olika synvinklar använder Smith-Carrier & Lawlor (2016) och De Goede (1996) kritisk diskursanalys för att analysera dominerande välfärdsdiskurser i en nordamerikansk kontext. Smith-Carrier & Lawlor (2016) identifierar ett antal diskurser vid studiet av ett kanadensiskt interventionsprogram kopplat till fattigdomsbekämpning. Dessa diskurser visar sig ha en gemensam nämnare - de pekar alla mot en samtida välfärdspolitik med nyliberal prägel. Sammanfattningsvis tar det sig uttryck på följande sätt: (1) Interventioner mot social exklusion bygger på en *marknadslogik* som förutsätter ekonomiskt rationella individer. (2) Social inkludering anses kunna uppnås genom att individer *anpassas efter marknaden* snarare än tvärtom och (3) i inhämtade ”expert”-utlåtanden identifieras en *moraliserande* underton gentemot medborgare. (4) Staten konsulterar visserligen allmänheten i arbetet med att utforma interventionsprogrammet, men med kritisk blick kan detta tolkas som något som bara görs för syns skull, för att ”*marknadsföra*” det egna arbetet. (5) Man lyfter förvisso fram det moraliska ansvaret i interventionsprogrammet men detta görs i kombination med uppmaningen att beakta *ekonomiska aspekter*. (6) I programmet understryks dessutom genomgående att en *välståndande ekonomi* är en grundläggande förutsättning för att programmet ska få genomslag.

De Goede (1996) studerar mediala representationer av underliggande politiska ideologier i amerikansk välfärdsdebatt. Studien visar på en diskursivt nyliberal förankring då fokus riktas från kollektiva välfärdslösningar mot individuellt ansvar och marknadsnormer. De Goede drar slutsatsen att en generalisering med utgångspunkt i det studerade materialet skulle formuleras på så sätt att media understödjer och propagerar för en nyliberal hållning i frågor kopplat till fattigdom och välfärd.

Sjöberg, Többe-Schukalla, Singh & Martinss (2018) studerar tysk och svensk välfärdscontext. Kollektiva välfärdslösningar pressas tillbaka då nedskärningar görs i offentlig sektor. Nyliberala diskurser ligger bakom förändringar i såväl svensk som tysk context. Mot denna diskursiva bakgrund kan den ökade betydelsen av privata aktörer och individinriktade ”empowerment-perspektiv” inom det sociala arbetet i de båda länderna förstås.

Lundström (2011) studerar bidragsfusket diskurser i svensk välfärdsdebatt mellan 1990–2010. Med fokus på relationen mellan bidragstagare, bidragssystem, arbetsmarknad och stat analyseras de subjektpositioner som kommer av diskursen. Analysens fokus riktas mer specifikt mot hur bidragsmottagare avbildas, hur problembilden konstrueras samt hur relationen mellan medborgare och välfärdsstat framställs. Sammanfattningsvis visar analysen att nyliberala strategier används för att porträttera bidragsfusk som ett politiskt problem. Diskursen reducerar välfärdspolitiken till en fråga om kostnader. Den konstituerar bidragstagare som individuellt ansvariga för sin oförmåga att försörja sig genom avlönat arbete och välfärdsstatens funktion formuleras som bestående i att moraliskt fostra medborgarna.

Med hjälp av kritisk diskursanalys problematiserar Strier (2009) samhällets diskursiva dimension genom att ringa in en begreppsram genom vilken sociala interventioner bör förstås. Av resultatet framkommer att det finns flera centrala komponenter att beakta i arbetet mot socioekonomisk utsatthet. En betydelsefull aspekt är att belysa fenomenets komplexitet. Interventioner bör sättas in på flera nivåer, inte genom enstaka isolerade interventionsprogram. Socialarbetare bör dessutom vara bekanta med fattigdomsbegreppets diskursiva karaktär för att möjliggöra en kritisk granskning av olika arbetsstrategier och maktstrukturerna bakom dem. Med utgångspunkt i detta resonemang framhålls även vikten av en i samhället pågående dialog där dominerande konstruktioner av fattigdom kan ifrågasättas och där marginaliserade röster kan få ta plats. Det diskursanalytiska perspektivet är inte minst centralt inom socialpolitikens område. Strier framhåller att dominerande diskurser inom socialpolitikens fält bör problematiseras med hjälp av ”motdiskurser” som speglar de erfarenheter som socioekonomiskt utsatta grupper har.

Sammanfattning

Jag har identifierat tre övergripande former av diskurser som rör social utsatthet:

individualiseringsdiskurser, nyliberala välfärdsdiskurser och exkluderingsdiskurser. Det bör tilläggas att dessa diskurser i mångt och mycket tangerar eller rent av förstärker varandra och de kan därför inte förstås som isolerade strömningar i samhällsdebatten. Socialt utsatta grupper konstrueras övergripande som en belastning för välfärdssystemet och ställs i motsatsställning till majoritetssamhället, inom såväl nationell som internationell kontext. Vad jag kunnat se är det vanligt förekommande att representationer av "underklassen" främst studeras utanför Sveriges gränser, till exempel i Storbritannien eller USA (se Wacquant, 2006 eller Harkins & Lugo-Ocando, 2015). Detta kan säga någonting om den terminologi genom vilken socioekonomisk utsatthet förstås. I svensk kontext ser vi snarare diskursanalyser som till exempel behandlar långtidsarbetslöshet, socialt utsatta områden, integration eller bidragsfusk. Debatten koncentreras alltså många gånger till specifika "områden" (ämnesspecifika eller geografiska) i svensk kontext (se Hobbins, 2016, Tedros, 2008, Bergman, Lindgren & Sæther, 2016 & Lundström, 2011). Genom att studera tidigare forskning har jag fått en ökad förståelse för språkbruket som präglar samhällsdebatten i de olika kontexterna. Detta har haft en stor inverkan på min studies utgångspunkt. Att tala om en svensk "underklass" tycks inte vara vanligt förekommande i samtidsdebatten. Däremot finns det forskning som studerar det politiska fältets språkliga konstruktion av de områden där en socioekonomiskt utsatt befolkning koncentreras i svensk kontext (se Tedros, 2008). Min ambition var att hitta en kunskapslucka i tidigare forskning. Termen "utsatta områden" har kommit att prägla den svenska samhällsdebatten. Vad jag kunnat se saknas det dock studier som behandlar diskursiva konstruktioner av *gruppidentiteter* inom ramen för "utsatta områden". Detta ledde fram till mitt fokusområde för kommande studie: *hur "utsatta grupper" konstrueras inom ramen för "utsatta områden"*.

Teori och metod

Detta avsnitt inleds med en redogörelse för sökprocessen bakom tidigare forskning som presenterades under föregående rubrik. Sedan presenteras uppsatsens teoretiska och metodologiska utgångspunkter och hur dessa specifikt tillämpas i denna uppsats.

Sökprocess – tidigare forskning

De databaser som genom sökts är ProQuest Social Sciences, LIBRIS och Google Scholar.

Följande sökord har använts i olika konstellationer: *Poverty, Fattigdom, Social exclusion, Social exkludering, Segregation, Segregering, Socioekonomisk utsatt*, Socioekonomiskt utsatt*, Socio-economic vulnerab*, Socialt utsatt, Socially vulnerab*, Utsatta områden, Vulnerable areas, Suburb*, Förort*, Ghetto, Discourse, Diskurs, Discourse analysis, Diskursanalys, Construction of, Konstruktionen av, Framställningen av, Media, Mediadiskurs samt Media Discourse.*

Diskurs

Diskurs är ett välanvänt begrepp inom samhällsvetenskapen. En diskurs kan övergripande förstås som "...ett bestämt sätt att tala om och förstå världen" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Diskursanalysen betraktas både som en teori och metod och utgör därför såväl den teoretiska som metodologiska utgångspunkten för denna uppsats. För att få en djupare förståelse för diskursbegreppet ska jag kort presentera en betydelsefull poststrukturalist med utgångspunkt i hans senare metodologi. Michel Foucault (f. 1926) menar att kunskap och makt är två oupplösliga komponenter. I sin *maktgenealogi* uppmärksammar han kunskapsproduktionens centrala betydelse för hur människor konstitueras som subjekt och styrs i en given kontext med hjälp av den kunskapen (Ritzer, 2009). I Foucaults genealogiska ansats läggs fokus vid maktens och *dominansens* centrala roll i konstruktionen av diskurser - *i diskursen kopplas makt och vetande samman*. En genealog blottlägger alternativa tolkningar som dominerande tolkningar gjort omöjliga genom att avslöja det "dominansspel" och "obetydliga ursprung" som utesluter vissa möjligheter. I sammanhanget betonar Foucault vikten av att *kontextualisera* och *tolka* den fakta som presenteras (Howarth, 2007).

Diskursiv praktik, det vill säga *utövandet* av diskurs, kan i sin tur förstås som en *social praktik* som formger den sociala världen. Begreppet "social praktik" innefattar en dubbel förståelse för mänskligt handlande. Handlingarna är dels institutionaliserade och socialt förankrade och dels individuella och knutna till kontexten. Vissa diskursteoretiker gör en åtskillnad mellan *icke-*

diskursiva sociala praktiker, såsom institutioner eller infrastruktur, och *diskursiva* sociala praktiker som koncentreras till text, tal och andra sätt att uttrycka sig. I Laclau och Mouffes diskursteori, vilken jag beskriver närmare nedan, ses istället *alla* sociala praktiker som diskursiva, ingen åtskillnad görs därför mellan ”diskursiva” och ”icke diskursiva” praktiker (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskursanalytiska angreppssätt har sitt ursprung i en strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi som framhåller att tillträdet till verkligheten går genom språket. Med hjälp av språket skapas *representationer av verkligheten*. Dessa representationer speglar inte en på förhand existerande verklighet utan fungerar som medskapande av hur den fysiska verkligheten uppfattas. Verkligheten får sin betydelse genom diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskurser utgör alltså socialt konstruerade betydelsystem som kunde konstruerats på ett annat sätt. En diskursanalytiker intresserar sig därför för att identifiera dessa ”självkla” utgångspunkter och utforskar varför vissa utsagor bli accepterade som sanna och andra inte (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Diskursteori

Ernesto Laclau (f. 1935) och Chantal Mouffes (f. 1943) diskursanalytiska teoribygg som bär namnet ”diskursteori” är den teori och metod som ligger till grund för denna uppsats.

Diskursteorins övergripande tankegång är att sociala fenomen aldrig är färdiga eller slutgiltiga. Detta öppnar upp för en social strid om hur samhälle och identitet ska definieras (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskursteorin studerar hur sociala praktiker konstruerar den sociala verkligheten och ifrågasätter de diskurser som är medskapande i den processen (Howarth, 2007). För att illustrera teorin närmare ska vi titta på några centrala begrepp i Laclau och Mouffes diskursteori.

Laclau & Mouffes teoretiska begrepp

Ovan diskuterades Foucaults syn på makt och kunskap och hur de båda komponenterna är sammanflätade. Makt både skapar vår sociala omvärld och påverkar det sätt vi förstår och talar om den. Denna syn på makt förs vidare i Laclau & Mouffes diskursteori. ”**Makt**” är därför ett centralt begrepp i teoribygg. Tillträdet till den sociala omvärlden går som bekant genom språket utifrån det diskursanalytiska angreppssättet. Varje enskilt ord eller begrepp kallas med Laclau & Mouffes terminologi för ”**tecken**”. Varje tecken får sin betydelse i relation till andra tecken och kan i sin tur förändras beroende på det kontextuella sammanhang det används i. Tecknets betydelse måste således förstås i relation till andra tecken. ”**Diskurs**” utgör enligt Laclau & Mouffes definition en

”fixering av betydelse” inom ett visst område. Alla tecken som har en fixerad betydelse i *diskursen* kallas ”**moment**”. Om vi liknar diskurs vid ett fiskenät kan ”momenten” beskrivas som de knutar som binder samman fiskenätet. De tecken som kallas moment är alltså (tillfälligt) fixerade och får sin betydelse i relation till andra tecken i den givna diskursen. Denna fixering av betydelse kallas med diskursteoretiska begrepp för att diskursen är en ”**tillslutning**”. Diskursen etableras genom att mening utkristalliseras runt några så kallade ”**nodalpunkter**”. En nodalpunkt kan beskrivas som ett särskilt ”privilegerat tecken” kring vilket andra tecken ordnas och via vilket de får sin betydelse. I min uppsats utgör ”utsatta områden” och ”utsatta grupper” de nodalpunkter som studeras, det vill säga de särskilt privilegierade tecknen som andra tecken ordnas kring. Ett konkret exempel från empirin visar att ”kriminalitet” utgör ett tecken som har en fixerad betydelse i empirin, ”kriminalitet” utgör därför ett moment i den diskursen. Genom att fixera ”kriminalitet” som betydelsebärande i diskursen utesluts samtidigt ett antal andra tolkningsmöjligheter – detta innebär att det skett en tillslutning i diskursen.

Varje tecken som *inte* är fixerat benämns istället ”**element**”. Ett tecken är alltså ett ”element” innan det ”artikuleras” som ett moment i diskursen. ”**Artikulation**” sker genom att en praktik ”...skapar en relation mellan elementen så att elementens identitet förändras” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Det vill säga när ett tecken sätts in i en konkret ”artikulation” kan relationen till andra tecken påverka och fixera dess betydelse som moment i en diskurs. I min studie utgör skribenternas formuleringar i tidningsartiklarna diskursens konkreta artikulationer. Varje möjlighet som diskursen utesluter kallas ”**det diskursiva fältet**”. Det diskursiva fältet består av *andra* betydelseutskrivningar som skulle kunnat vara möjliga, men som ignoreras i den aktuella diskursen för att skapa diskursiv entydighet. Diskursteorin har även en benämning för element som ännu inte fixerats men som är särskilt lämpade för tillskrivning av betydelse, så kallade ”**flytande signifikanter**”. För att beskriva detta kan vi återknyta till tecknet ”kriminalitet” som utgör ett ”moment” i min empiri. *Innan* det fixerades som moment i diskursen kunde begreppet alltså förstås som en ”flytande signifikant” – ett element som var särskilt lämpat för betydelseutskrivning. Som framkommit tidigare konstruerar sociala praktiker den sociala verkligheten. ”Samhället” förstås därför inte som en ”objektivt existerande storhet” utan som vårt försök att skapa entydighet i den sociala världen. Flytande signifikanter som syftar till en helhet - såsom samhället - kallas ”**myter**”. (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Laclau & Mouffes syn på samhället diskuteras närmare nedan under rubriken ”hegemoni”.

Individuell identitet

Både *individuell* och *kollektiv identitet* organiseras utifrån samma principer och genom samma diskursiva processer. För att beskriva förloppet av identitetskonstruktioner ska jag därför inledningsvis förklara konstruktionen av individuell identitet för att sedan övergå till *gruppbildning*. Gruppbildning är den identitetsprocess jag i första hand kommer att studera i min uppsats. I olika diskurser finns alltid ett antal ”**subjektspositioner**” som individer kan inta. Individer försätts, eller med andra ord ”**interpelleras**”, i bestämda positioner av diskurserna (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Detta sker genom att människor *identifierar* sig med en viss *positionering* i en diskursiv struktur (Howarth, 2007). Subjektet är splittrat, det vill säga det blir aldrig ”sig självt” i essentialistisk bemärkelse, det får sin identitet genom de positioneringar som diskursen erbjuder (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). ”Subjekt” kan därför likställas med ”subjektspositioner” inom den diskursiva strukturen (Laclau & Mouffe, 2008). Subjektet är dessutom fragmenterat enligt diskursteorin. Det innebär att subjektet inte enbart positioneras på en plats av en diskurs utan på ett *antal* platser av *olika* diskurser. Bara under en och samma dag kan en individ inta flera olika subjektspositioner som sammantaget bidrar till att konstruera identiteten. En individ kan till exempel positioneras som ”lärare” på jobbet, ”mamma” i hemmet och ”gäst” hemma hos grannen. Om ett subjekt blir interPELLERAT i olika *motstridiga* positioner samtidigt uppstår en konflikt mellan diskurserna. I detta fall anses subjektet vara ”**överdeterminerat**”. Subjektets överdeterminering är i grunden diskursteorins utgångspunkt då diskurserna saknar en ”objektiv” logik. Människors individuella (och kollektiva) identitet är ett resultat av den ”diskursiva kampen” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Kollektiv identitet

”**Gruppbildning**”, den kollektiva identiteten, konstrueras enligt diskursteorin utifrån samma principer som individuell identitet. Steget att gå från att identifiera sig som ”kvinna” till att identifiera sig med gruppen ”kvinnor” är inte särskilt långt. Det som särskilt utmärker gruppbildning är den reducering av möjligheter som kommer med konstruktionen. Gruppbildning sker genom att vissa identitetsmöjligheter anses vara relevanta och andra inte. Denna process sker genom så kallade ”**ekvivalenskedjor**”; identiteten konstrueras genom att tecken sorteras och knyts ihop i kedjor. När olika tecken sätts i förbindelse med varandra ges dem betydelse. Genom att studera ekvivalenskedjornas sammankoppling av betydelser kan både individuella och kollektiva identiteter klarläggas. Gruppbildning formas likt all annan diskurs genom ”tillslutningar” som

utesluter andra diskursiva tolkningar. Vår syn på samhället hänger ihop med hur vi kategoriserar grupper och kategoriseringen får i sin tur konsekvenser för våra handlingar. *I diskursiva gruppbyggnader döljs de skillnader som finns inom en grupp* vilket bidrar till att alternativa tolkningar kan uteslutas. Identifikationen med en specifik grupp förutsätter en uteslutning av "den andre" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). De nodpunkter som sammankopplas och bildar ett samhälle förutsätter att *politiska gränser* dras mellan "**insiders**" och "**outsiders**" (Howarth, 2007). Eftersom gruppidentiteter inte är förutbestämda utgör "**representation**" en viktig komponent i processen. Grupper börjar existera genom att de uttrycks i ord - antingen genom att någon pratar *om* eller *för* dem. I min analys kommer jag att granska just de artikuleringar som konstituerar grupper i "utsatta områden" genom representation i tidningsartiklarna.

Hegemoni

Förståelsen av de båda begreppen "hegemoni" och "antagonism" förutsätter ett klargörande av diskursteorins syn på "politik" och "objektivitet". Politik kan i sammanhanget inte förstås i snäv bemärkelse i form av till exempel partipolitik, utan hänvisar snarare till att vi hela tiden konstituerar det sociala på bestämda sätt, i en kamp om mening. De dominerande diskurserna bidrar till att samhället reproduceras (alternativt förändras) genom tillfälliga fixeringar av betydelse. Att forma samhället på ett bestämt sätt, som därigenom utesluter alternativa formationer, uppfattar Laclau & Mouffe som "**politik**" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Sociala system är i grunden politiska och blir därför sårbara för de krafter som utestängs i den politiska konstitueringsprocessen (Howarth, 2007). Diskursteorin bygger på att ingen diskurs kan etableras totalt. Detta hindrar inte att vissa diskurser, vid vissa historiska tidpunkter, kan *uppfattas* som självklara. Begreppet "**objektivitet**" syftar således till att vissa diskurser är så fast etablerade att det faktum att de är *tillfälligt* fixerade osynliggörs: deras "kontingens" glöms bort. Diskursteorin sätter därför likhetstecken mellan ideologi och objektivitet. Mellan "det politiska" och "objektivitet" kan vi förstå begreppet "**hegemoni**". Vägen från politisk kamp mellan diskurser till "objektivitet" går genom hegemoniska interventioner. "**Antagonism**" är diskursteorins benämning på konflikt och uppstår när skilda diskurser kolliderar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Hegemoniska praktiker utgör en exemplarisk form av politisk praktik då olika identiteter kopplas samman med politiska krafter i ett "gemensamt projekt" vilket leder till att en ny samhällsordning bildas (Howarth, 2007). Ett tydliggörande av vad som mer konkret menas med en "ny samhällsordning" kan exemplifieras med hjälp av den dominerande synen på våld mot barn i dagens samhälle. I Sverige idag är våld mot barn, eller "barnaga", kriminaliserat. Detta kan upplevas som en självklar utgångspunkt. Men om vi istället blickar tillbaka i tiden, då barnaga var normaliserat och ansågs

vara en legitim ”uppfostringsmetod”, var den dominerande synen en helt annan. Kontrasten mellan dessa synsätt kan alltså exemplifiera hegemoniska praktikers betydelse för det vi anser vara en ”naturlig” samhällsordning. ”Hegemoni” liknar ”diskurs” i den bemärkelsen att de båda fixerar elementen i moment - och därigenom upplöses antagonismen. Skillnaden mellan hegemoni och diskurs består i att hegemoniska praktiker fixerar betydelser tvärs över antagonistiska diskursgränser. En hegemonisk intervention kan förstås som processen som fixerar betydelse i en antagonistisk terräng - och ”diskursen” är resultatet av denna nya fixering av betydelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Urvalsprocess

Det empiriska materialet som ligger till grund för denna kvalitativa diskursanalys utgörs av tidningsartiklar från de båda kvällstidningarna Aftonbladet och Expressen. Sökningen görs i databasen Retriever (tidigare Mediearkivet) och då jag avser studera samtidsdiskurser i samhällsdebatten görs en avgränsning till de senaste 2 åren (2016-12-16 till och med 2018-12-16). Min utgångspunkt är att identifiera de åsiktsströmningar i samhällsdebatten som konstruerar ”utsatta grupper” inom ramen för ”utsatta områden”. Jag väljer därför att avgränsa mig till ledare och debattartiklar eftersom de båda har för avsikt att fungera opinionsbildande medan nyhetsartiklarna gör anspråk på att vara neutrala. Min ursprungliga tanke var att inkludera alla artiklar som berörde ”utsatta områden” i samtliga storstadsområden i Sverige. Men med tanke på studiens omfång i förhållande till mängden publicerat material görs en geografisk avgränsning dessutom till Stockholmsområdet. Valet föll på Stockholm då det är den storstad som har högst antal ”utsatta områden” fördelat per region (Polismyndigheten, 2017). Följande *söksträng* användes i sökprocessen:

("utsatta områden" OR "segregerade områden" OR "förorten") AND stockholm

Min sökning resulterar i totalt 84 träffar i Aftonbladet och 100 träffar i Expressen. Tabellen nedan visar fördelningen mellan de olika artiklarna:

	Aftonbladet	Expressen
Debatt	14	10
Ledare	10	17
Övriga	60	73
Totalt:	84	100

Sammanlagt resulterar sökningen i 51 träffar på *debatt- och ledarartiklar* inom det studerade området inom den angivna tidsramen i de båda tidningarna. Jag börjar med en översiktlig läsning av artiklarna för att identifiera vilka som genomgående berör mitt fokusområde. Efter den översiktliga läsningen görs ett urval på över ett trettiotal artiklar. Efter en närläsning av dem tänker jag inledningsvis att jag ska välja ut 10 artiklar från respektive tidning. Men efter att i samråd med min handledare kommit fram till att det blir ett för högt antal artiklar, med tanke på studiens karaktär och omfång, väljer jag istället ut 5 artiklar från vardera tidning, det vill säga totalt 10 stycken. Jag kommer dock att återigen inkludera 4 stycken av de bortvalda artiklarna då jag utifrån närläsningen gör bedömningen att det krävs för att uppnå empirisk mättnad. Det slutliga antalet artiklar blir därför totalt 14 stycken, 7 stycken från vardera tidning. Av dessa är 8 stycken debattartiklar och 6 stycken ledare.

Metoddiskussion

Som tidigare konstaterats finns det enligt det diskursteoretiska perspektivet ingen objektiv kunskap i positivistisk bemärkelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Kunskap betraktas inte som en fast avspiegling av verkligheten utan den konstrueras genom språket (Sohlberg & Sohlberg, 2013). Med tanke på denna studiers epistemologiska utgångspunkt är mitt syfte av naturliga skäl inte heller att producera objektiv kunskap. Vår kunskap är beroende av de betydelsesystem som diskurserna utgör och formas av den tolkningsram som är dominerande i kontexten. Även om de objektivistiska vetenskapliga kraven inte accepteras innebär det inte att varje krav på tillförlitlighet och giltighet förkastas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Dock förutsätter det en annan utgångspunkt vid diskussionen om trovärdighet kopplat till metod och resultat.

En bedömning av en diskursanalys *sammanhang* och analysens *fruktbarhet* kan säga något om studiens validitet. Fruktbarhet syftar på analysramens förklaringskraft, det vill säga om analysen bidrar till trovärdiga förklaringar. Diskursanalysens analytiska påståenden ska i sin tur ge diskursen en form av sammanhang. Om några element inte bedöms passa in i det studerade sammanhanget är det inte sannolikt att diskursanalysen bedöms som trovärdig (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Det har därför varit en viktig del av min studie att inom ramen för varje diskurs redogöra för de element som konstruerar förståelsen för ”utsatta områden” och ”utsatta grupper” på ett för läsaren överskådligt sätt.

Om motsägande svar eller åsikter framkommer i det empiriska materialet bedömer jag i och med min metodologiska utgångspunkt inte det som en anledning att ifrågasätta studiens reliabilitet, utan det betraktas enbart som ett uttryck för att skilda diskurser framträder inom fältet. Detta är enligt min mening en av anledningarna till att diskursanalyser lämpar sig för att studera det sociala. All god forskningskultur, oberoende av forskarens metodologiska och epistemologiska utgångspunkter, kännetecknas av transparens och öppenhet (Sohlberg & Sohlberg, 2013). Med utgångspunkt i min valda metod kan detta innebära att reliabiliteten bedöms utifrån om det på ett tydligt och transparent sätt framgår hur det studerade fenomenet undersökts. Det kan till exempel innebära att läsaren ska kunna se vad diskurserna beskriver och tolkningen av materialet ska motiveras för att studien ska bedömas som tillförlitlig. Noggranna redogörelser av forskningsprocessen är också en förutsättning för att andra studier ska kunna genomföras utifrån liknande premisser.

Jag vill även kommentera de tidningar som publicerat de artiklar som utgör mitt empiriska material. De båda kvällstidningarnas politiska beteckning skiljer sig åt. Expressen definierar sig som *obunden liberal* och Aftonbladet som *obunden socialdemokratisk*. Då jag inkluderat ledarartiklar i mitt empiriska material vill jag därför särskilt poängtera vikten av att som läsare ha i åtanke att skribenternas utsagor formas beroende på i vilken av tidningarna de publicerats. Att inkludera artiklar från tidningar med skilda positioneringar på den politiska skalan var ett genomtänkt val för att potentiellt fånga en eventuell variation av hur ”utsatta områden” och ”utsatta grupper” porträtteras. Jag gjorde en avgränsning i urvalsprocessen till de senaste två åren. Artiklarna valdes därför ut mellan 2016-12-16 till och med 2018-12-16. Denna tidsperiod sammanföll med valrörelsen och valet år 2018 i Sverige, något som kan vara bra att ha insikt i som läsare. Exakt hur detta påverkar materialet går såklart inte att utsäga, men *att* denna specifika sociopolitiska kontext är en påverkansfaktor kan rimligen konstateras. En snabb överblick av materialet visar till exempel att det är ett flertal politiker som uttalar sig i debatten. Kanske utgör denna specifika tidsperiod ett ypperligt tillfälle att studera just denna debatt. Bilder som annars framträder på ett mer subtilt sätt i debatten kan under denna tidsperiod bli mer tydligt framträdande.

Valet av att studera den mediala representationen i de båda *kvällstidningarna* grundade sig på att de når ut till ett högt antal läsare. I den senaste mätningen av räckvidd för storstads- och kvällstidningar konstateras att Aftonbladet och Expressen utgör två av de tre papperstidningar i Sverige som når ut till flest läsare per år. Om man istället tittar på den totala nettoräckvidden för tidningarna (det vill säga räckvidd inklusive digital publicering) utgör Aftonbladet och Expressen

de tidningar som överlägset når ut till flest läsare i Sverige (TU, 2018). Valet att inkludera *både* ledare och debattartiklar var inledningsvis inte helt självklart. Men då mitt syfte bygger på att studera *samtidsdebatten* beslutade jag mig för att inkludera både ledare och debattartiklar för att de, oberoende av typ av artikel, utgör delar av den totala bilden av "utsatta områden" i debatten som når ut till tidningarnas läsare.

Analysförfarande

Det finns inget fastställt sätt att genomföra en diskursanalys på. För att få en tydligare bild av tillvägagångssättet har jag därför studerat tidigare genomförda diskursanalyser samt tagit del av de exempel som finns i den litteratur som tidigare hänvisats till i denna uppsats (se Winther Jørgensen & Phillips, 2000; Howarth, 2007). Jag har sedan valt ut de delar av diskursanalysens teoretiska verktyg som specifikt lämpat sig för mitt syfte och mina frågeställningar. De diskursteoretiska begrepp som använts i kodningsarbetet av materialet är: *flytande signifikanter*, *moment* och *gruppidentitet*. Jag valde att identifiera "flytande signifikanter" för att fastställa med vilka tecken som "utsatta grupper" och "utsatta områden" *ekvivaleras*, det vill säga *sammanbinds med*. Begreppet "moment" använde jag för att identifiera vilka betydelser som är relativt oemotsagda inom diskursen. Då jag valt att studera konstruktionen av en *kollektiv identitet* inom ramen för "utsatta områden" riktades i kodningsarbetet specifikt fokus mot att identifiera gruppidentiteter som framträdde i materialet. Eftersom en viktig aspekt av diskursanalys handlar om att identifiera kamp om mening, kodades materialet inledningsvis även för att möjliggöra en kartläggning av hur olika diskurser strider om att ge begreppen "utsatta grupper" och "utsatta områden" innehåll. I de fall jag identifierat "motdiskurser" till en diskurs, det vill säga diskurser som kolliderar med en rådande diskurs, kommer dessa att diskuteras under samma rubrik.

En första utgångspunkt under kodningsarbetet var alltså att identifiera de *moment* och *flytande signifikanter* som fungerar betydelsebärande för diskurser om "utsatta grupper" och "utsatta områden". Moment innebär alltså i korthet de betydelser som är relativt fixerade i diskursen, medan flytande signifikanter är tecken som är särskilt *lämpade* för tillskrivning av betydelse men som ännu inte är oemotsagda och fixerade. Fokus kommer sedan specifikt att riktas mot att studera de *gruppidentiteter* som framkommit i materialet för att få en förståelse för hur dessa konstrueras inom ramen för diskurser om "utsatta områden". För att ytterligare fördjupa diskussionen om konstruktionen av gruppidentiteter används diskursteorins syn på samhället och uppfattningen om att politiska gränser dras mellan "*insiders*" och "*outsiders*". Med utgångspunkt i denna del av diskursteorin studeras hur gränsdragningen konstrueras mellan "utsatta grupper" och "majoritetssamhället".

Etiska aspekter

I och med den valda metoden har mitt insamlingsarbete av empiriskt material inte innefattat några fysiska möten. Detta påverkar de etiska överväganden som kommer med studien. Många av Vetenskapsrådets riktlinjer blir inte aktuella (se Vetenskapsrådet, 2017). Då studien behandlar ”utsatta grupper” som ett kollektiv finns ingen risk att enskilda individer pekas ut. Viktigt att poängtera i sammanhanget är också att jag inte avser att studera utsatta grupper som sådana, utan *konstruktioner* av dessa grupper. Vetenskaplig diskurs fungerar dock liksom all annan diskurs konstruerande (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Forskare besitter makt att göra kategoriseringar vilket kan leda till att grupper riskerar att fångas i enkla schablonbilder (Andersson & Swärd, 2008). För att minimera riskerna för att detta sker är det viktigt att som forskare hålla sig reflexiv i sitt förhållningssätt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Genom att kategorisera områden eller grupper, som exempelvis ”utsatta”, riskerar man att reproducera normativa mönster. Jag har därför varit noggrann med att redogöra för hur begreppet används. På samma sätt som diskursanalytiker avser demontera och kritiskt granska de diskurser som studeras, är det viktigt att försöka hålla sig lika reflexiv i förhållande till den egna forskningsprocessen. Min förståelse och tolkning av det empiriska materialet påverkas också av min diskursiva positionering och mina förkunskaper. En viktig etisk utgångspunkt i forskningsprocessen har varit att reflektera kring den egna positionen och normerande bilder av forskningsobjektet under arbetets gång (se Andersson & Swärd, 2008).

Resultat och analys

Jag har identifierat tre diskurser som dominerar empirin: en *etnifieringsdiskurs*, en *kriminaliseringsdiskurs* och en *fattigdomsdiskurs*. Det är viktigt att poängtera att ingen av de identifierade diskurserna nedan genomsyrar *samtliga* artikuleringar i empirin. Alla diskurser bygger dock på ett *antal* artiklar som varierar i omfattning beroende på diskurs och de tre nämnda diskurserna dominerar det totala innehållet i artiklarna. *Gruppidentiteterna* presenteras inledningsvis i varje avsnitt nedan i form av ekvivalenskedjor som ringar in en identifierad gruppidentitet inom ramen för en diskurs. Diskursen och konstruktionen av gruppidentiteten exemplifieras fortlöpande med betydelsebärande citat, eller ”artikuleringar”, för att använda diskursteorins terminologi.

Etnifieringsdiskurs

Ekvivalenskedja: Utländska ligor - Invandrade män - Unga invandrade kriminella - Kvinnoförtryckare - Destruktiv kultur - Destruktiva värderingar - Hedersvåld - Gangsterkultur - Parallellkultur - Religiös extremism

En starkt framträdande diskurs som återkommande genomsyrar det empiriska materialet ringar in att boende i ”utsatta områden” ekvivaleras med en annan etnisk eller kulturell tillhörighet än den ”svenska”. Problematiken i ”utsatta områden” fixeras som kulturellt och etniskt avvikande från ”svensk” kultur och ”svenska” värderingar. Denna identifierade diskurs kommer fortsättningsvis att kallas ”etnifieringsdiskurs”. En skribent framhåller vikten av att ”...också långsiktigt komma åt de destruktiva kulturer och föreställningar som alstrar denna respektlöshet för andra människor, för egendom och för samhället” (König Jerlmyr, 2017, 6 januari *Aftonbladet*). Dessa destruktiva kulturer i ”utsatta områden” ställer skribenten i motsatsställning till:

[E]tt antal värderingar som byggt Sverige: Att göra rätt för sig - en medvetenhet om såväl skyldigheter som rättigheter - och att bidra till samhällets utveckling. Hit hör jämställdheten, i Sverige kompromissar vi inte med kvinnors rättigheter (König Jerlmyr, 2017, 6 januari *Aftonbladet*).

Skribenten konstaterar att destruktiva kulturer brett ut sig i ”utsatta områden” och genom ovanstående artikulering förstås dessa kulturer som ”icke-svenska”. Problematiken i ”utsatta områden” härleds till *män med invandrarbakgrund, utländska ligor* och så vidare (se ekvivalenskedja). I citatet ovan interPELLERAR skribenten sig själv, det vill säga försätter sig själv i en

diskursiv position, som tillhörande ett "vi" som ställs i motsatsställning till det invandrade eller icke-svenska "dem". Genom denna diskursiva tillslutning döljs de variationer som existerar inom respektive grupp - en gruppidentitet konstrueras (se Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Detta kan exemplifieras med utgångspunkt i formuleringen "i Sverige kompromissar vi inte med kvinnors rättigheter". Artikulationen fångar gränsdragningen mellan ett "vi", där kompromisser osynliggörs, och ett "dem", där kompromisserna istället tillskrivs den kollektiva identiteten som helhet. Artikulationen kan med Laclau och Mofes terminologi sägas bära på en politisk gränsdragning mellan "insiders" och "outsiders" (Howarth, 2007).

I empirin framhålls det svenska samhällets oförmåga att hantera de värderingar som "hamnat på glid". Detta framgår tydligt i följande citat:

Det går heller inte att blunda för kulturkrockarnas betydelse. De gängkriminella har som regel utländsk bakgrund och växer ofta upp i ett ingenmansland mellan föräldrarnas mer traditionella/auktoritära värderingar och den svenska eftergivenheten (Dahlberg, 2018, 24 juni *Expressen*).

Återigen utesluts den kriminella etnifierade gruppen ur bilden av det "svenska" samhället i den identifierade diskursen. När det kommer till svaret på frågan hur dessa värderingar har kunnat få fäste i Sverige menar skribenten att utvecklingen måste förstås i ljuset av den "svenska eftergivenheten"; det alarmerande tillståndet måste förstås med utgångspunkt i det vakuum som uppstår mellan utländska kulturers traditionella och auktoritära värderingar och "svenskarnas" undfallenhet. Enligt Laclau och Mouffe är samhället något vi föreställer oss för att ge våra handlingar betydelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Om kriminaliteten och problematiken i "utsatta områden" inte erkänns som en del av det "svenska samhället", får det rimligen konsekvenser för efterföljande handlingar och strategier som används för att bemöta problematiken. Diskursens konstruktion av grupperingarna kan leda till en ökad polarisering i samhället där polemiken bidrar till att medborgare som interPELLERAS, det vill säga tilltalas och identitetsmässigt formas, som "icke-svenskar" behandlas som om de vore "icke-medborgare". Detta kan till exempel påverka integrationsprocesser i samhället då den exkluderade gruppen med stor sannolikhet möter ett uttalat eller outtalat krav på assimilering. Strukturella faktorer kan således riskera att ignoreras i konstruktionen av sociala insatser. Ytterligare ett moment som sammanbinder etnifieringsdiskursen är det kvinnoförtryck som kopplas samman med den etnifierade gruppen. Den diskursiva bilden av de förtryckta invandrarkvinnorna i det jämställda Sverige är ett återkommande tema i empirin. Kvinnoförtrycket förstås som en etnisk, kulturell och/eller religiös företeelse: "Förtryck av kvinnor och flickor är ett återkommande tema bland salafisterna. Kvinnor ska kontrolleras, både till utseende och beteende" (Abramowicz, 2018, 29 juni *Expressen*). Den kollektiva identiteten

ekvivaleras med kvinnoförtryck, något som vi tidigare konstaterat att den ”svenska” identiteten positioneras i motsatsställning till i diskursen. Den ”svenska” identiteten konstrueras samtidigt i motsats till det den *inte* är. Om ”de” konstrueras som kvinnoförtryckare konstrueras samtidigt ett ”vi” som inte är det. Att identiteter skapas i förhållande till det de *inte* är, i förhållande till den ”andre”, är en teoretisk utgångspunkt som förekommer i diskursanalyser på olika håll (för andra exempel se till exempel Alinia, 2011 eller Lundgren, 2011).

Motdiskurser som specifikt angriper de betydelsebärande signifikanterna i etnifieringsdiskursen framträder i det empiriska materialet. När det gäller fixeringen av förtryckta invandrarkvinnor i det jämställda Sverige målar följande skribent upp en annan bild:

Det är också häpnadsväckande att König Jerlmyr hävdar att Sverige inte kompromissar med kvinnors rättigheter, när all statistik talar för motsatsen. När vi vet att löneskillnaderna mellan kvinnor och män består, när de fällande domarna i våldtäktsmål är försvinnande få, när mer än varannan kvinna som går i pension blir fattigpensionär (Nordling Blanco, 2017, 10 januari *Aftonbladet*).

Skribenten problematiserar den endimensionella förståelsen av de båda grupperingarna som målas upp inom ramen för etnifieringsdiskursen. Enligt diskursteorin finns som konstaterats inga objektiva grupper, utan grupper bildas genom ”kontingenta ekvivaleringar” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Via denna antagonistiska diskurs synliggörs variationen inom gruppen vilket öppnar upp för andra betydelseutskrivningar och konstruktioner av gruppidentiteter. Skribenten argumenterar för att gruppen ”kvinnor” har mer gemensamt över de gränsdragningar som dras med utgångspunkt i till exempel nationalitet. Hon öppnar därigenom upp för ett alternativt sätt att fixera en gruppidentitet.

Den kriminalitet och de oroligheter som tidigare kopplats samman med ”utsatta områden” i etnifieringsdiskursen är lika närvarande i bilden av ”utsatta områden” i följande motdiskurs. Genom artikulationen nedan belyses dock en annan dimension som skribenten anser vara frånvarande:

Om alla de mördade hade hetat Erik, hade vi haft samma tystnad från politiker, media och etablissemang? Eller hade någon utropat ’Det är en nationell kris!’ och sen hade alla tävlat om att komma på de bästa åtgärderna? (Alsaati, 2018, 11 januari *Expressen*).

Skribenten är ute efter ett *erkännande* av att konstruktionen av gruppidentiteten är etnifierad, det vill säga att *skillnad* görs mellan ”invandrare” och ”svenskar”. En koppling kan dras till Bergman, Lindgren & Sæther (2016) som också problematiserar att en ”separatistisk diskurs” har en stor benägenhet att reproducera stereotypa bilder som fungerar diskriminerande. Istället för att utgångspunkten består i att människor i grunden är väldigt lika betonas inom en separatistisk

diskurs i första hand skillnader mellan grupper beroende på kulturell tillhörighet. Detta riskerar alltså att bidra till reproduktionen av stereotypa bilder som diskriminerar vissa grupper i samhället - vilket skribenten ovan konstaterar vara fallet på många håll i samhällsdebatten. Skribenten indikerar att detta påverkar såväl samhällsengagemang som interventioner.

Kriminaliseringsdiskurs

Ekvivalenskedja: Ligister - Kriminella - Kriminella nätverk - Kriminella ungdomar - Unga kriminella - Kriminella värderingar - Våld - Stölder - Upplopp - Bränder - Attacker - Akut läge - Skjutningar - Mord - Otrygghet

En annan diskurs som tydligt går att urskilja i empirin är vad jag kommit att kalla en "kriminaliseringsdiskurs". I det empiriska materialet som ligger till grund för den identifierade diskursen konstateras att "[v]i har ett nytt läge med grov brottslighet kopplad till specifika geografiska områden" (Dahlberg, 2018, 24 juni *Expressen*). Den diskursiva representationen av "utsatta områden" genomsyras av attacker, skjutningar, bränder och mord. En gruppidentitet som finns representerad inom ramen för "utsatta områden" är de "kriminella". Många gånger talar skribenter om "ligister" eller "kriminella nätverk" som koncentreras till just dessa områden. Läget i "utsatta områden" porträtteras som akut, vilket en skribent fångar i följande artikulation:

I vissa delar av Tensta i Stockholm vågar parkeringsvakter inte längre utfärda p-böter, i Seved i Malmö har posten stundtals stoppat leveranserna, i Husby har handlarna strejkat i protest mot kriminaliteten och i flera områden vägrar räddningstjänst och ambulans under vissa tider att åka in utan poliseskort (Marteus, 2017, 22 februari *Expressen*).

Skribentens formulering ovan befäster att läget i "utsatta områden" är akut, läget är bortom samhällets kontroll då grundläggande samhällsfunktioner sätts ur spel. Ett samhälle som satts ur spel utgör den utsaga som ligger till grund för den diskursiva formationen.

Med utgångspunkt i ovanstående ekvivalenskedja kan vi se att tecknet "kriminella" sammankopplas med tecknet "ungdomar" eller "unga" inom ramen för diskursen. När olika tecken sätts i förbindelse med varandra ges dem betydelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Genom att tala om "unga kriminella" eller "kriminella ungdomar" fixeras i samma stund en gruppidentitet genom artikulationen. En skribent framhåller att "[o]förmågan - eller snarare oviljan - att se 'ungdomarna' som de brottslingar de är har lett till att samhället har tappat kontrollen" (Heberlein, 2018, 15 augusti *Aftonbladet*). Som tidigare framgått av diskursteorin försätts individer i bestämda

positioner av diskurserna (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Identiteten i sig, såväl den individuella som den kollektiva, utgör aldrig själva ursprunget till de sociala relationerna inom en given diskurs - alla erfarenheter är beroende av *diskursens* möjlighetsvillkor (Laclau & Mouffe, 2008). Genom att framhålla att individerna bör interPELLERAS som "brottslingar" framför "ungdomar" påverkas de "möjlighetsvillkor" positionen "ungdomar" eller "unga" annars kan ge upphov till. Skribenten talar för mer kraftfulla ingripanden mot unga. De samhällseliga normer som skyddar gruppen "ungdomar" på olika sätt utgör således ett problem för kriminaliseringsdiskursens tillslutning. Om ungdomarna istället interPELLERAS som brottslingar *i första hand* kan mer kraftfulla ingripanden mot gruppen legitimeras - något som kriminaliseringsdiskursen gör anspråk på. I empirin finns bilden av att det vuxit fram "...en ny generation grovt kriminella unga som inte har någon vilja att tillhöra samhället över huvud taget" (Dahlberg, 2017, 12 april *Expressen*). I artikulationen framgår att ungdomarna konstateras ha ett val. Skribenten poängterar att de inte *vill* tillhöra samhället. Inom ramen för kriminaliseringsdiskursen läggs alltså fokus vid det *individuella valet* hos de unga som bor i dessa "utanförskapsområden", för att låna ett begrepp som är återkommande i empirin. Om jag skärskådar tecknet "utanförskapsområden" ser jag dock en annan dimension av problematiken. Att en grupp sägs vara "utanför" eller "utestängd" från ett sammanhang, i detta fall majoritetssamhället, vittnar om strukturella faktorerers inverkan på ett rådande tillstånd. Beteckningen "utanförskapsområden" tyder snarare på ett strukturellt än ett individuellt problem. Tecknet "utanförskapsområden" förutsätter också erkännandet av en helhet, ett etablerat samhälle på andra sidan utanförskapet, ett samhälle som är *mindre tillgängligt* för vissa än för andra. Att tecknet används inom ramen för kriminaliseringsdiskursen, som snarare pekar på individers ovilja som ursprunget till problemet, kan tyckas vara motsägelsefullt. Min poäng i detta sammanhang är att skribenterna talar om "utanförskapsområden", men erkänner samtidigt inget strukturellt utanförskap då de menar att kriminaliteten är *självald*. I empirin återfinns en framträdande motdiskurs som konstruerar samhället utifrån *andra* premisser, men denna kommer att diskuteras närmare nedan.

I empirin görs återkommande kopplingar mellan "utsatta områden" och den eskalerande kriminaliteten. Följande artikulation ringar in väsentliga moment i diskursen:

Från polisens sida möter vi allt oftare barn som växer upp i kriminella familjer. I familjer där inte någon vuxen har eller någonsin har haft ett arbete. Familjer där nära nog alla män är kriminella. Det rör sig inte om enstaka utan många barn. I de här familjerna finns också mycket våld mot kvinnor och barn (Götblad, 2018, 4 januari *Expressen*).

Skribenten porträtterar en miljö där flertalet barn växer upp i kriminella familjer. De vuxna i familjen ägnar sig enbart åt brottslig verksamhet och har aldrig haft ett arbete. De "kriminella" ekvivaleras med våld, både inom och utanför familjen. Inom ramen för diskursen förklaras problematiken mot bakgrund av att kriminella "attityder" och "värderingar" går i arv från generation till generation. De värderingar som ekvivaleras med "kriminella" i "utsatta områden" förstås i motsatsställning till de värderingar som präglar majoritetssamhället. En politisk gräns dras mellan "insiders" (majoritetssamhället) och "outsiders" (de "kriminella") (se Howarth, 2007). Denna gränsdragning befästs både socialt och geografiskt i empirin. Det vill säga både genom att diskursen konstruerar gränser mellan de båda gruppernas värderingar och normer, men också genom en geografisk gräns där "utsatta områden" och "majoritetssamhället" konstrueras genom områdesspecifika uppdelningar. Problematikens ursprung artikuleras som hemmahörande på andra sidan gränsdragningen, hos de "andra". Som tidigare nämnts är diskursteorins utgångspunkt att samhället inte kan förstås som en "objektivt existerande storhet". Samhället är vårt försök att skapa entydighet i den sociala världen, det finns bara *tillfälliga* struktureringar av det sociala. Bilden av en samhällelig helhet - det som enligt diskursteorin kallas "myt" - avgör vad som är av värde att diskutera inom ramen för diskursen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Myten om samhället som finns implicit i diskursens artikuleringar bottenar i mångt och mycket i gränsdragningen mellan de båda grupperna. En bild av ett tudelat Sverige målas upp inom diskursen, där ett civiliserat "vi" ska återta tryggheten som ett ociviliserat "dem" skapar. Att tryggheten ska återtas genom lag och ordning artikuleras återkommande i empirin, något som vi kan se att skribenterna visar på i följande citat:

Vi måste nu återta makt och kontroll över tryggheten i hela Sverige. Nu krävs konkret politisk handling och ledarskap för att bryta utvecklingen med upplopp, bilbränder och eskalerande brottslighet. Vi kan inte acceptera att parallella samhällen växer fram. Lag och ordning ska upprätthållas - i hela landet (Kinberg Batra & Ask, 2017, 22 februari *Expressen*).

Skribenterna framhåller att lag och ordning ska upprätthållas, i *hela* landet. Bakom artikulationen finns en diskursiv utgångspunkt som gör gällande att lag och ordning följs i vissa delar av landet, men inte i andra. I detta sammanhang kan diskursens "myt" om det tudelade samhället användas som förståelsehorisont - ett civiliserat "vi" ska sätta stopp för ett ociviliserat "dem". Myten utgör därutöver en förutsättning för att man i samhällsdebatten ska kunna tala om denna "akuta" problematik i samhället utan att den svenska självbilden riskerar att raseras. Fokus riktas istället mot en utmejslad grupp som konstateras ha andra "värderingar" och en ovilja att tillhöra det svenska samhället. Denna diskursiva förståelsehorisont bidrar till att problematiken fixeras kring

normbrytande *individer* vilket bidrar till att bilden av ett misslyckat samhällsprojekt osynliggörs. Ansvarsbördan för ett socialt problem flyttas alltså *från* makthavare i samhället *till* enskilda individer. Detta ”fenomen” har tidigare diskuterats inom ramen för tidigare forskning (se rubriken *Individualiseringsdiskurser*).

De insatser som genomgående präglar diskursen är sammanlänkade med en önskan om lag och ordning i samhället. Det behövs fler poliser och ordningsvakter, skärpta straff, mer kraftfulla ingripanden mot unga, slopade straffrabatter, övervakning och zonförbud som ska hindra ”ligister” från att vistas i vissa områden. Återkommande artikuleringar i empirin bekräftar denna konstruktion, citatet nedan utgör ett exempel:

Socialdemokraterna, som har haft ansvar för polisen i fyra år, vill få väljarna att tro att en röst på dem är en röst på välfärd och trygghet. Men under deras tid vid makten har antalet poliser minskat och avhoppet från poliskåren ökat. Platser står tomma vid polihögskolorna. Vi har idag den lägsta polistäteten på tio år trots löften om motsatsen (Edholm & Haddad, 2018, 20 juni *Aftonbladet*).

Skribenterna visar på en bristande välfärd och trygghet i samhället. Skribenterna argumenterar, likt ett flertal andra i empirin, för att lösningen på det identifierade problemet är fler poliser. Inom ramen för kriminaliseringsdiskursen fokuseras samhällsdebatten om ”välfärd” och ”trygghet” på lag och ordning. I citatet sätter skribenterna i princip likhetstecken mellan välfärd och polis.

Kriminaliseringsdiskursen befinner sig i konflikt med vad som kan identifieras som en antagonistisk diskurs, det vill säga en ”motdiskurs” som framträder i empirin. Hur diskursiva element artikuleras påverkar som bekant konstruktionen av gruppidentiteter (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Fortsättningsvis kommer jag att redogöra för den *motdiskurs* som framträder i det empiriska materialet. Denna motdiskurs visar på en alternativ konstruktion av orsakerna bakom våldet och en alternativ bild av samhället och gruppidentiteten. Följande citat ringar in motdiskursens porträttering av orsakerna bakom kriminaliteten i ”utsatta områden”:

”[G]rundorsakerna är sannolikt desamma som för annan gatukriminalitet. En kombination av brist på resurser, brist på anknytning och brist på erkännande” (Hörnqvist, 2017, 16 november *Aftonbladet*). Skribenten lyfter fram ”brist på resurser”, ”brist på anknytning” och ”brist på erkännande” som betydelsebärande element för att skapa förståelse för ”gruppen” och problematiken i ”utsatta områden”. Centralt i artikuleringen är ett förflyttande av fokus från individuell till strukturell nivå. Uttalandet ringar in en existerande snedfördelning av resurser, en bristande anknytning till samhället och ”gruppens” brist på erkännande i samhällskontexten. Empirin som ligger till grund för motdiskursen vittnar alltså om att problematiken går att spåra tillbaka till ett brustet samhällskontrakt, snarare än till individer som har kriminella ”värderingar”

och en ovilja att tillhöra samhället. Av empirin framgår att "...det offentliga *samhällets nonchalans* [min kursivering] har mejslat ut en grupp, som svarar med att förlänga destruktiviteten inåt - mot sig själv och sina närstående" (Hörnqvist, 2017, 16 november *Aftonbladet*). Motdiskursen öppnar upp för alternativa positioneringar i den diskursiva strukturen. "Gruppen" kan utöver positioneringen som "kriminella" interpelleras som "utanför" eller "utestängda" från samhället. Antagonism uppstår när olika identiteter "krockar" med varandra (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Kriminaliseringsdiskursen och den identifierade motdiskursen står i ett antagonistiskt förhållande till varandra. I motdiskursens konstruktion ekvivaleras "kriminella" med ett "utanförskap" på samhällsnivå, något som kolliderar med kriminaliseringsdiskursens tillslutning där kriminalitet kopplas till individuella värderingar och individers ovilja att tillhöra samhället.

Motdiskursens artikuleringar vittnar, likt kriminaliseringsdiskursens, om att läget i "utsatta områden" är akut. Men i övrigt skiljer sig de båda diskurserna åt på många håll. Följande citat är ett exempel på motdiskursens alternativa konstruktion av en kollektiv identitet:

Vi uppfostrar framtida statsministrar, civilingenjörer och förskollärare i orten. Men vissa får en kula i huvudet innan de ens är i närheten. Ibland hör man att det är lättare att fixa ett vapen än att fixa ett jobb (Alsaati, 2018, 11 januari *Expressen*).

En identitet befästs genom att människor identifierar sig med en viss positionering av diskurserna (Howarth, 2007). Motdiskursen erbjuder genom ovanstående formulering andra positioneringar för den identifierade "gruppen". Skjutningarna reduceras inte till uppgörelser mellan "kriminella". Skribenten öppnar upp för alternativa positioneringar i kontexten såsom "lärare" eller "civilingengörare" men konstaterar att den kriminalitet som präglar miljön utgör ett potentiellt hinder för att dessa positioner ska intas. Skribenten poängterar dessutom att det är "lättare att fixa ett vapen än att fixa ett jobb", vilket än en gång vittnar om exkluderingsmekanismer i *samhället*. Skribenten ifrågasätter förståelsen av "problemet" såsom det formuleras inom ramen för kriminaliseringsdiskursen. På samma sätt som man aldrig kan acceptera stenkastning mot poliser, argumenterar hon för att man aldrig kan acceptera att mamma efter mamma förlorar sin son i förorten. Artikulationerna i motdiskursens empiri utgör en slags "humaniseringsprocess" där "gruppen" porträtteras som samhällsmedborgare, mammor, ungdomar och så vidare. Den subjektsposition som skribenten intar skiljer sig dessutom från andra skribenters positionering i empirin. Skribenten positionerar sig som en del av det kollektiva "vi" som (genom skribentens representation) formar den kollektiva identiteten i "utsatta områden". Med andra ord använder skribenten en inkluderande retorik i debatten om "utsatta grupper" och lyfter röster "inifrån" kontexten: "...en annan ung man dödades i ett garage i närheten på nyårsafton. 'Vi kan inte begrava

våra [min kursivering] ungdomar en gång i veckan', säger Abdimalek som är ordförande för föräldrarådet i Rinkeby" (Alsaati, 2018, 11 januari *Expressen*). Till skillnad från kriminaliseringsdiskursen erbjuder motdiskursens konstruktion de "kriminella ungdomarna" dels en positionering som "ungdomar" framför "kriminella" och dels en positionering i det som definieras som det kollektiva "vi".

Sammanfattningsvis kan sägas att uppfattningen om att situationen är akut delas över diskursgränserna. Men myten som ligger till grund för den diskursiva förståelsehorisonten i de olika diskurserna skiljer sig markant åt. Den gruppidentitet som utmejslas ur de diskursiva elementens artikulering inom ramen för *kriminaliseringsdiskursen* är en grupp kriminella, en grupp som står utanför samhället, en grupp som väljer en annan väg, kriminella barn som har kriminella föräldrar och som har en ovilja att "tillhöra samhället". "Svenska samhället" konstrueras "vid sidan av" "utsatta områden". Därav kan den rådande diskursen undkomma att definiera våldet som en fullvärdig del av det svenska samhället - den svenska självbilden förblir intakt. Detta stärker i sin tur polemiken mellan grupperingarna "insiders" och "outsiders" inom den samhälleliga kontexten. I den identifierade *motdiskursen* ses istället "majoritetssamhällets" reträtt som en del av problematiken i "utsatta områden". Av empirin framgår att konstruktionen av problembilden i motdiskursen måste förstås i ljuset av detta faktum, som den andra sidan av mynten, något som har en tydlig plats och därför bör inkluderas i "myten om samhället". Den gruppidentitet som utmejslas ur de diskursiva elementens artikulering inom ramen för motdiskursen är istället en grupp som exkluderas ur samhällsgemenskapen, en grupp vars skadebeteende snarare är en produkt av ett ojämlikt samhälle. Motdiskursen spränger den ekvivalenskedja som sammanlänkats inom kriminaliseringsdiskursen och visar på en alternativ konstruktion av gruppidentiteten.

Fattigdomsdiskurs

Ekvivalenskedja: Fattiga - Socioekonomiskt utsatta - Lågutbildade - Utsatta barn - Lågutbildades barn - Misstänkliggjorda - Det sociala arvet - Samhällets svek

En tredje diskurs som genomsyrar delar av empirin har jag valt att kalla för en "fattigdomsdiskurs". Denna är inte riktigt lika tydligt framträdande som "etnifieringsdiskursen" eller "kriminaliseringsdiskursen" som diskuterats ovan, men det finns några skribenter som ringar in fattigdom som en del av den diskursiva bilden av "utsatta områden". Detta faktum, att det enbart är ett fåtal skribenter som artikulerar fattigdom som en väsentlig del av förståelsen för de boendes situation i "utsatta områden", skulle *i sig* kunna betraktas som ett resultat. Det kan tolkas som att etableringen av de något mer dominerande diskurserna, "etnifieringsdiskursen" och

”kriminaliseringsdiskursen”, förutsätter en ”icke-diskussion” kring ett ekonomiskt ojämlikt samhälle. En av skribenterna, vars artikulationer ligger till grund för fattigdomsdiskursen, menar att ”det krävs mer” än fler poliser i förorten:

Idag har en majoritet av de fattiga barnen utländsk bakgrund. Fattigdom påverkar hälsan, livslängd, studieresultat och hur du blir bemött i samhället. Det påverkar hur du bor och vad du äter. Vilka chanser du har i livet bestäms allt mer av vilka dina föräldrar är. Var finns regeringens stora plan i de här frågorna? Vilka sociala reformer ska bryta segregation och fattigdom? Var finns vreden över barnfattigdomen? (Al Naher, 2017, 17 mars *Aftonbladet*).

Skribenten porträtterar en bild där fattigdom är ett centralt moment när det kommer till förståelsen för ”utsatta områden” och ”utsatta grupper”. Fattigdomsdiskursens konstruktion bygger på att fattigdom påverkar mående, prestationer i skolan och bemötande i samhället. Diskursen ”erbjuder” de boende i ”utsatta områden” en positionering som ”socioekonomiskt utsatta”. ”Socioekonomisk utsatthet” ekvivaleras i sin tur med bland annat ”låg utbildning” och det ”sociala arvet” (se ekvivalenskedja). Inom fattigdomsdiskursen framhålls vikten av att förstå att en individs möjligheter i en samhällskontext begränsas av den sociala miljö som denne växer upp i. Inom ramen för diskursen framhålls därför samhällets ansvar att tillhandahålla sociala reformer som syftar till att bryta segregation och fattigdom. Som tidigare nämnts är subjektet ”fragmenterat” enligt diskursteorin. Det innebär att ett subjekt kan ges olika positioner av ett flertal diskurser samtidigt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). För att måla upp en bild av olika positioneringars inverkan kan en jämförelse mellan positioneringen ”socioekonomiskt utsatt” och positioneringen ”kriminell” göras. En person som positioneras som ”kriminell” kan ha svårt att samtidigt konstrueras som en person som är orättvist behandlad eller försummad i samhället. En individ som begår ett brott bryter mot samhällets grundläggande ”normer”. Positioneringen bygger därför på att det är *individen* som ”sviker” *samhället*. Men om positioneringen ”socioekonomiskt utsatt” istället sätts i centrum för en diskurs, leder det till en öppning för en annan konstruktion av identiteten. Konstruktionen vittnar då istället om ett ojämlikt samhälle som saknar ett skyddsnät för de som lever i fattigdom. Med utgångspunkt i den konstruktionen kan förhållandet mellan individ och samhälle förstås ur motsatt synvinkel. Det vill säga konstruktionen vittnar om ett *samhälle* som sviker *individen*, inte tvärtom. Såväl samhällssyn som gruppindelning får avgörande konsekvenser för våra handlingar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Fattigdomsdiskursen ringar alltså in den socioekonomiska utsattheten som särskilt betydelsebärande för förståelsen av gruppidentiteten i ”utsatta områden”. Detta påverkar med största sannolikhet även vilka interventioner som blir aktuella i samhällsdebatten, något som följande artikulation bekräftar: ”Det är ingen slump att

oroligheter och kriminalitet fått fäste just i våra fattigaste områden. Därför, lika mycket som det krävs en krisplan mot kriminalitet krävs det ett *krispaket mot fattigdom* [min kursivering]” (Al Naher, 2017, 17 mars *Aftonbladet*). Fattigdomsdiskursen bygger på uppfattningen om att en eskalerande kriminalitet bör förstås som en ”produkt” av ett ojämlikt samhälle. Det bör understrykas att fattigdomsdiskursens konstruktion inte bygger på ett antagande om att alla fattiga per automatik blir kriminella. Däremot menar skribenterna att ökande klyftor och exkluderingsmekanismer i samhället måste inkluderas i bilden som ligger till grund för förståelsen av den ökade brottsligheten. En skribent drar paralleller till andra länder, till exempel gängkulturen i USA och Sydafrikanska kåkstäder: ”...över allt droger och fattigdom och skjutvapen. Även svenska förorter sjunker ner i en bottenlös ojämlikhet när det etablerade samhället drar sig tillbaka” (Hörnqvist, 2017, 16 november *Aftonbladet*). Inom fattigdomsdiskursen förstås alltså det eskalerande våldet i ”utsatta områden” som en produkt av ett ojämlikt samhällsklimat. Samhällets reträtt underbygger den ökande brottsligheten i ”utsatta områden”.

I empirin som ligger till grund för fattigdomsdiskursen koncentreras problematiken kopplat till den drogrelaterade kriminaliteten inte enbart till ”utsatta områden”. Skribenten nedan diskuterar en rapport om drogkonsumtion bland unga i Stockholmsområdet som publicerats av Brottsförebyggande rådet (Brå):

Rapporten visar att det är främst ungdomar från rika stadsdelar, i villa och med välutbildade föräldrar, som använder narkotika. Däremot är det de lågutbildades barn i fattigare kommuner som polisen väljer att testa för knark - prov som ofta kommer tillbaka negativa (Skerk, 2018, 9 mars *Aftonbladet*).

Artikulationen porträtterar en kontext där ungdomar från ”fattiga områden” felaktigt misstänkliggörs. Inom ramen för fattigdomsdiskursen konstateras att pengaflödet till ”förortsgängens” verksamhet främst finansieras av köpare från ”rika områden”, något som skribenten menar osynliggörs i samhällsdebatten. Denna diskursiva utgångspunkt vittnar om att problematiken kopplat till den drogrelaterade kriminaliteten i samhället bör förstås *över* de geografiska gränser som sätts upp mellan ”utsatta områden” och ”majoritetssamhället”. Enligt fattigdomsdiskursen grundar sig därför samhällets insatser på en ensidig bild av den drogrelaterade brottsligheten vilket leder till missriktade insatser, alternativt inga insatser alls på vissa håll. Av empirin framgår att det helt saknas idéer kring hur pengaflödet till ”förortsgängens” verksamhet ska strypas. Den fattiga populationen skuldbeläggs per automatik medan den rika populationen frikänns på förhand.

Det sociala genomsyras enligt diskursteorin ständigt av konflikt och kamp (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). En *motdiskurs* som angriper fattigdomsdiskursen framträder i empirin.

Motdiskursens konstruktion bygger på att socioekonomisk utsatthet inte kan sägas stå i centrum för förståelsen av ”utsatta grupper” och ”utsatta områden”. Detta framgår enligt följande citat: ”Det är inte i första hand socioekonomiska faktorer i sig som avgör om någon blir kriminell, utan de värderingar och attityder som förmedlas av föräldrar, kamrater och skola” (Götblad, 2018, 4 januari *Expressen*). De grundläggande budskap denna artikulation förmedlar går att känna igen från tidigare diskuterade ”kriminaliseringsdiskurs”. Skribenten fixerar förståelsen för en ökande kriminalitet kring individers *värderingar* och *attityder*. De individuella värderingar som individen besitter, värderingar som skribenten menar formas efter närstående och skola, porträtteras som roten till problemet. Genom motdiskursens artikulation individualiseras problemet medan den strukturella dimensionen som tydligt framhävs i fattigdomsdiskursen osynliggörs.

Diskussion

Jag har identifierat tre övergripande diskurser om "utsatta områden" i de ledare och debattartiklar jag har studerat: en *etnifieringsdiskurs*, en *kriminaliseringsdiskurs* och en *fattigdomsdiskurs*. Var och en av diskurserna ger upphov till olika kollektiva identitetskonstruktioner som formar en förståelse för "utsatta grupper". I etnifieringsdiskursen fixeras konstruktionen kring "destruktiva och etniskt avvikande" kulturer som ställs i motsatsställning till "svensk" kultur och "svenska" värderingar. Uppdelningen mellan diskursiva "insiders" och "outsiders" görs med etniska förtecken. Kriminaliseringsdiskursens konstruktion bygger i huvudsak på porträtteringen av en eskalerande kriminalitet som koncentreras till geografiskt specifika områden. Individer i kontexten interPELLERAS som "brottslingar" eller "kriminella" i första hand vilket utesluter en diskursiv förståelse av de boende som "samhällsmedborgare", "ungdomar" eller "föräldrar" och så vidare. Kriminella handlingar förklaras med utgångspunkt i individuella värderingar och attityder. Kriminaliseringsdiskursen och etnifieringsdiskursen tangerar i mångt och mycket varandra då den diskursiva bilden av Sverige konstrueras vid sidan av "utsatta områden". Med det menas att "majoritetssamhället" exkluderas från den tolkningsram som skapar en förståelse för "utsatta områden". Sverigebilden är tudelad i de båda diskurserna och problembilden i samhället artikuleras som hemmahörande på "andra sidan" gränsdragningen. Fattigdomsdiskursen lyfter istället fram den strukturella orättvisan och fattigdomen som betydelsebärande för "problematiken". Medan kriminalitet konstrueras som "gruppens" förstahandsval inom ramen för kriminaliseringsdiskursen, konstrueras det som den sista utvägen inom fattigdomsdiskursen. Vikten av att förstå att en individs möjligheter i en samhällskontext begränsas av den sociala miljö som denne växer upp i artikuleras som särskilt betydelsebärande.

Fattigdomsdiskursen bygger enbart på artikulationer från Aftonbladet vilket indikerar att variationen av hur "utsatta områden" och "utsatta grupper" porträtteras påverkas av den tidning artiklarna publicerats i. Detta gäller dock inte för etnifieringsdiskursen och kriminaliseringsdiskursen som istället bygger på en kombination av artikulationer från de båda tidningarna.

Enligt diskursteorin genomsyras det sociala av konflikt och kamp när olika diskurser möts i en antagonistisk terräng (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Det vi kan se i empirin är att det är en konfliktfylld terräng där de olika diskurserna konstruerar motstridiga identiteter. Varje diskurs möts dessutom av en eller flera motdiskurser - ingen formation är så fast fixerad att andra tolkningar fullständigt utesluts. Ingen intervention kan därför förstås som hegemonisk i den bemärkelsen att den till fullo fixerar betydelse i den antagonistiska terräng som mitt empiriska material utgör (se Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Dock kan konstateras att

kriminaliseringsdiskursens och etnifieringsdiskursens representation i det empiriska materialet är mer omfattande än fattigdomsdiskursens. Något som bekräftar detta ytterligare är den diskussion som förs kring vilka *interventioner* som krävs för att komma till rätta med problematiken i "utsatta områden". Dessa fixeras i huvudsak kring en önskan om "lag och ordning" vilket tydligast framgår i den empiri som ligger till grund för kriminaliseringsdiskursen och etnifieringsdiskursen. Det konstateras att det bland annat behövs fler poliser och ordningsvakter, skärpta straff, mer kraftfulla ingripanden mot unga, slopade straffrabatter och en utökad kameraövervakning.

Fattigdomsdiskursen är inte lika framträdande i empirin men ett fåtal skribenter artikulerar fattigdom som en väsentlig del av förståelsen för de boendes situation i "utsatta områden". Detta kan tolkas som att en diskussion om att utjämna fattigdom och strukturella orättvisor reduceras till följd av samtidsdebattens överhängande fokus på rättskipande åtgärder. I fattigdomsdiskursen kan vi se en reaktion mot avsaknaden av en diskussion om sociala interventioner i samhällskontexten. De dominerande konstruktionerna kan sägas bidra till en "icke-diskussion" om sociala interventioner. Inom ramen för kriminaliseringsdiskursen likställs snarare "välfärd" med polis. Det som går att utläsa ur empirin är att de identifierade konstruktionerna kan tänkas påverka sociala interventioner i den bemärkelsen att de får stå tillbaka till förmån för de rättskipande åtgärder som hamnar i centrum av diskurserna. Det kan konstateras att bilden av de "kriminaliserade Andra" är den identitetskonstruktion som är överrepresenterad i empirin. Denna uppfattning bidrar med största sannolikhet till att individer som uppfattas tillhöra kategorin "utsatta grupper" har en större tendens att misstänkliggöras på olika sätt. I förlängningen kan en sådan uppfattning även tänkas påverka det sociala arbetets inriktning till att huvudsakligen bli kontrollerande snarare än emancipatoriskt.

I förhållande till tidigare forskning finns några gemensamma nämnare med min studies resultat. Det finns som konstaterats inga studier som i sin helhet studerat samma område som jag gjort men däremot har jag under analysens gång kunnat dra paralleller till tidigare forskning när jag analyserat delar av materialet. Jag har tidigare lyft fram att mitt resultat visar på att förståelsen av det studerade "problemet" i stor utsträckning fixeras vid individuella värderingar och egenskaper. Att ansvarsbördan för ett "socialt problem" fixeras kring enskilda individer eller grupper istället för kring strukturella faktorer går att känna igen från tidigare forskning (se Harkins & Lugo-Ocando, 2015, Hobbins, 2016 och Barbehön & Geugjes, 2018). Jag har tidigare lyft fram likheter med Bergman, Lindgren & Sæther (2016) som i sin studie bland annat identifierar en "separatistisk diskurs" som skiljer på människors egenskaper beroende på kulturell tillhörighet. Dessa slutledningar finns representerade inom ramen för den etnifieringsdiskurs som framträder i min empiri. Tydliga likheter finns även med Ericsson (2000) och Tedros (2008) som studerar hur förortens utanförskap porträtteras som knutet till såväl *platsen* som den *invandrade befolkningen*. Detta går hand i hand med en diskursiv konstruktion som är återkommande i min empiri.

Metodreflektion och fortsatt forskning

Diskursanalysen bidrar med ett mångdimensionellt perspektiv som klarlägger olika diskursers inverkan på det sociala fältet. Hur konstituerar varje diskurs kunskapen och verkligheten, identiteter och relationer? Med hjälp av diskursanalys kan förtryckande strukturer som fixerats genom dominerande interventioner belysas och ifrågasättas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Genom att acceptera diskursanalysens premisser ställs man inför det faktum att inte heller diskursanalytikern själv kan ställa sig utanför diskurserna och säga den "rena sanningen". Detta är ett faktum som måste accepteras och ett dilemma som delas av alla socialkonstruktionistiska perspektiv (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Det innebär att såväl mitt sätt att formulera mig som de urval jag gjort och det resultat jag kommit fram till formas efter mitt specifika sätt att betrakta materialet. Ingen annan hade kunnat skriva denna uppsats och ordagrant tolkat resultatet på exakt samma sätt. Den egna positioneringens inverkan bör därför uttalas och uppmärksammas för läsaren. I sådana fall blir utgångspunkten inte enbart problematisk utan bidrar till att läsaren får större insikt och en möjlighet att själv bedöma forskningsresultatet. Att vara öppen och transparent med att den egna positioneringen har en inverkan tror jag understödjer ett sätt att granska kunskap, interventioner, relationer och de maktaspekter som är nödvändigt, inte minst inom det sociala arbetets fält.

Diskursteorin erbjuder ett teoretiskt ramverk som utgör en tolkningsram som fångar dimensioner i det empiriska materialet som annars riskerar att förbises. Det bör dock än en gång poängteras att det diskursanalytiska angreppssättet bygger på att identifiera olika *konstruktioner* av människor eller grupper. Förslag på fortsatt forskning inom området är studier om "utsatta områden" och "utsatta grupper" som lyfter fram synsätt som riskerar att inte representeras i diskurserna i någon större utsträckning. Förslagsvis genom kvalitativa intervjustudier där respondenterna får förmedla sina erfarenheter och uppfattningar. Diskursanalysen kan med fördel kombineras med studier som lyfter röster inifrån kontexten - röster som riskerar att vara underrepresenterade i diskurserna. Jag ser även ett behov av fler diskursanalyser inom området. Den mediala representationen av "utsatta områden" och "utsatta grupper" utgör ett brett fält som innefattar flertalet olika medier. Diskursanalyser av andra tidskrifter eller andra typer av media skulle därför komplettera denna studie. Eftersom diskurser dessutom är föränderliga finns ett återkommande behov av att dekonstruera de dokument som kan säga något om rådande uppfattningar om sociala problem.

Referenslista

- Alinia, M. (2011). Den jämställda rasismen och de barbariska invandrarna: "Hedersvåld", kultur och skillnadens politik. I C. Listerborn, I. Molina, D. Mulinari (red.), *Våldets topografier: betraktelser över makt och motstånd* (s. 287-328). Stockholm: Atlas.
- Andersson, G., & Swärd, H. (2008). Etiska reflektioner. I A. Meeuwisse, H. Swärd, R. Eliasson-Lappalainen & K. Jacobsson (red.), *Forskningsmetodik för socialarbetare* (s. 235-249). Stockholm: Natur & kultur.
- Barbehön, M., & Geugjes, M. (2018). Caught in the Middle? Welfare State Legitimation and Problematisation in German and Swedish Middle-class Discourse. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 31(4), 1-20. doi:10.1007/s10767-018-9275-0
- Bergman, Å., Lindgren, M., & Sæther, E. (2016). Struggling for integration: universalist and separatist discourses within El Sistema Sweden. *Music Education Research*, 18(4), 364-375. doi:10.1080/14613808.2016.1240765
- De Goede, M. (1996). Ideology in the US welfare debate: neo-liberal representations of poverty. *Discourse & Society*, 7(3), 317-357. doi: 61501024?accountid=12495
- Hobbins, J. (2016). Young Long-term Unemployed and the Individualization of Responsibility. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 6(2), 43-59. doi:10.19154/njwls.v6i2.4971
- Howarth, D. R. (2007). *Diskurs*. Malmö: Liber.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2008). *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Göteborg: Glänta.
- Lugo-Ocando, J. (2015). *Blaming the victim: how global journalism fails the poor*. London: PlutoPress.
- Lugo-Ocando, J., & Harkins, S. (2015). How Malthusian Ideology crept into the Newsroom: British tabloids and the coverage of the 'underclass'. *Critical Discourse Studies*, 13(1), 78-93. doi: ISSN 1740-5904

- Lundgren, M. (2011). Diskurser om mansvåld: Reflektioner från en spegel. I C. Listerborn, I. Molina, D. Mulinari (red.), *Våldets topografier: betraktelser över makt och motstånd* (s. 329-360). Stockholm: Atlas.
- Lundström, R. (2011). *Den kalkylerande medborgaren: bidragsfusk i svensk välfärdsdebatt 1990-2010*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Neckerman, K., & Torche, F. (2007). Inequality: Causes and Consequences. *Annual Review of Sociology*, 33(1), 335-357. doi: 10.1146/annurev.soc.33.040406.131755
- Polismyndigheten. (2017). *Utsatta områden: Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen*. Stockholm: Polismyndigheten.
- Ritzer, G. (2009). *Sociologisk teori*. Malmö: Liber.
- Sjöberg, S., Többe-Schukalla, M., Singh, S., & Martinss, K-H. (2018). Community work in Germany and Sweden in context of changing welfare models. *International Social Work*, 61(4), 553-570. doi: 10.1177/0020872816666622
- Smith-Carrier, T., & Lawlor, A. (2016). Realising our (neoliberal) potential? A critical discourse analysis of the Poverty Reduction Strategy in Ontario, Canada. *Critical Social Policy*, 37(1), 105-127. doi:10.1177/0261018316666251
- Sohlberg, P. & Sohlberg, B. (2013). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. (3. uppl.) Stockholm: Liber.
- SOU 2006:73. *Den segregerande integrationen: Om social sammanhållning och dess hinder*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.
- Strier, R. (2009). Community Anti-Poverty Strategies: A Conceptual Framework for a Critical Discussion. *The British Journal of Social Work*, 39(6), 1063–1081. doi: 10.1093/bjsw/bcm149
- Tedros, A. (2008). *Utanför storstaden: konkurrerande framställningar av förorten i svensk storstadspolitik*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

TU. (2018). *Branschfakta 2018 (juni)*. Hämtad 2019-02-20 från https://tu.se/wp-content/uploads/2018/06/Mediefakta_2018_juni_04.pdf

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Artikellista

Abramowicz, N. (2018, 29 juni). Salafister försöker hjärntvätta barn. *Expressen*.

Alsaati, S. (2018, 11 januari). Vad hade hänt om de mördade hette Erik?. *Expressen*.

Dahlberg, A. (2017, 12 april). Att bara ropa på fler poliser räcker inte. *Expressen*.

Dahlberg, A. (2018, 24 juni). Placera gängen där de hör hemma – i fängelset. *Expressen*.

Edholm, L., & Haddad, R. (2018, 20 juni). Ska en polis ge skydd till 29 480 personer?. *Aftonbladet*.

Götblad, C. (2018, 4 januari). Vi är inte anpassade efter den ökande brottsligheten. *Expressen*.

Heberlein, A. (2018, 15 augusti). Vi har tyckt synd om bilbrännarna för länge. *Aftonbladet*.

Hörnqvist, M. (2017, 16 november). Sveket bakom skotten. *Aftonbladet*.

Kinberg Batra, A., & Ask, B. (2017, 22 februari). Det räcker nu – vi måste återta tryggheten. *Expressen*.

König Jerlmyr, A. (2017, 6 januari). Svenska normer gäller – också i våra förorter. *Aftonbladet*.

Martens, A.-C. (2017, 22 februari). Det behövs fler poliser i Rinkeby. *Expressen*.

Naher, S. A. (2017, 17 mars). Krävs mer än fler poliser i förorten. *Aftonbladet*.

Nordling Blanco, S. (2017, 10 januari). Rasistisk retorik gör inte Sverige tryggare. *Aftonbladet*.

Skerk, J. (2018, 9 mars). Rika knarkare göder gängvåld. *Aftonbladet*.